

**INNLEGG HALLDÓRS ÁSGRÍMSSONAR
FRAMKVÆMDASTJÓRA UM NORRÆNA
HNATTVÆÐINGARFERLIÐ**

18 júní 2007

**Norðurlönd tækifæranna
– svar við áskorunum hnattvæðingar**

Efnisyfirlit

Útdráttur	3
1. Loftslagsmál, umhverfismál og orkumál	6
2. Þekking og nýsköpun	8
3. Afnám landamærahindrana	10
4. Markaðssetning Norðurlanda.....	11
6. Eftirfylgni og fjármögnun	14

Útdráttur

Ýmsar áskoranir hnattvæðingarinnar krefjast viðbragða sem ekki verða leyst í hverju ríki fyrir sig heldur kalla þær á samstillt og samtaka viðbrögð fleiri ríkja og svæða. Margt er sameiginlegt með norrænu ríkjum og því liggur beint við að þau leiti sameiginlegra lausna. Sameiginleg styrkleikasvið, svipað gildismat og háþrúð þekkingarkerfi veita Norðurlöndunum forskot þegar bregðast þarf við áskorunum hnattvæðingar og styrkja stöðu þeirra í vaxandi samkeppni.

Ein auðlind Norðurlandanna er fólkið, þekking þess, hæfni, sköpunarkraftur og menningararfur. Þetta eru lyklarnir að samkeppnishæfni okkar, atvinnu og hagvexti, að velferðarþjóðfélaginu sem auðvelda okkur að stuðla að sjálfbærri þróun um heim allan.

Fundur forsætisráðherranna í júní 2007 markaði tímamót en þar var norrænt samstarf endurnýjað til þess að vera betur í stakk búið til að mæta áskorunum í hnattvæddum heimi. Norrænt samstarf um hnattvæðingu fer fram í samvirkni við svipað starf á Evrópuvettvangi og norrænt samstarf við grannríkin. Hér verða kynntar nokkrar raunhæfur tillögur að norrænu samstarfi á þessu sviði. Þó eru mörg mikilvægi atriði í hnattvæðingarinnar sem þarfnast nánari greiningar og umræðna áður en ákvarðanir verða teknar.

Þess er vænst að aðgerðir og markmið sem hér verður fjallað um geti styrkt stöðu Norðurlandanna í hnattvæddum heimi.

Loftslagsmál, umhverfismál og orkumál

Metnaðarfull markmið og framtíðarsýn einkenna viðleitni norrænu ríkjanna til að draga úr losun gróðurhúslofttegunda og tryggja stöðugt og sjálfbært orkuframboð. Þessi metnaðarfullu markmið gera Norðurlöndunum kleift að gegna lykilhlutverki í samningaviðræðum um nýja hnattræna loftslagssamninginn sem ganga á í gildi 2012. Norrænu ríkjum ber að taka höndum saman til þess að tryggja að viðræðurnar skili sem bestum árangri.

Búist er við að loftslagsbreytingar á Norðurlöndum muni hafa mikil áhrif á náttúruauðlindirnar. Því þarf að hefja samstarf til að rannsaka betur áhrif loftslagsbreytinga á frumatvinnugreinar, hafsstrauma, lífríki hafsins, sjávarbyggðir og áhrif aukinnar líforkuframleiðslu.

Norrænn raforkumarkaður er gott dæmi um árangursríkt norrænt samstarf. Auka þarf samræmingu og örva fjárfestingar í flutningsnetum og framleiðslu til þess skilvirkur og sjálfbær norrænn raforkumarkaður án landamæra verði að raunveruleika og tryggi nægt framboð á Norðurlöndum.

Norðurlöndin hafa forskot í samkeppninni á sviði orkuskilvirkni, endurnýjanlegrar orku og bindingu koltvísýrings. Því er brýnt að norrænu ríkin taki höndum saman um að kanna möguleika tækninnar og velja það sem best á við í nánara norrænu samstarfi.

Aðgerðir Norðurlandanna í loftslagsmálum, umhverfis- og orkumálum þarf að efla enn frekar með samstarfi á sviði þekkingar og nýsköpunar sem tekur mið af samnorrænum styrkleikasviðum og forgangsroðun ríkjanna þegar dregið er úr losun á gróðurhúslofttegundum. Þá er þörf á norrænum aðgerðum á fleiri sviðum þar sem framlag Norðurlandanna getur skipt sköpum, t.d. loftslagsrannsóknnum á Norðurskauti og rannsóknum á afleiðingum loftslagsbreytinga á Norðurlöndin.

Þekking og nýsköpun

Leggja þarf meiri áherslu á öfluga norræna þekkingu og nýsköpun með betri samræmingu á rannsókna- og þróunarstarfi á nánar tilteknum sviðum og með því að tengja betur saman rannsóknir í einstaka ríkjum og rannsóknastefnu þeirra. Brýnt er að Norðurlöndin beiti sér fyrir því að

aðgerðaáætlun ESB á sviði rannsókna og nýsköpunar verði gagnlegri og skilvirkari.

Á Norðurlöndum þarf að auka aðgengi að áhættufjármagni fyrir verkefni sem unnin eru í fleiri en einu ríki, með því að opna áhættufjármagnssjóði í ríkjunum og vinna að því að norrænum áhættufjármagnssjóði verði komið á fót.

Skilvirkari tengslanet geta eflt háskólana og aukið þekkingarflæði milli háskóla og atvinnulífs. Þá þarf sameiginlegar aðgerðir til þess að greiða veg fyrir tækjaklasa og neytendastýrðar nýsköpunar.

Norðurlandabjóðirnir þurfa að taka höndum saman um að stuðla að því að miklu fleiri ungmenni mennti sig að loknu grunnskólanámi. Þetta á einkum við um verkmenntun.

Skrifstofa Norrænu ráðherranefndarinnar vill kortleggja styrkleikasvið Norðurlandabjóðanna á sviði rannsókna og nýsköpunar.

Landamærahindranir

Stöðugra aðgerða er þörf til þess að innri markaður Norðurlanda starfi sem skyldi, að öðrum kosti bitnar það á samkeppnishæfni, þ.e. efnahagsþróun og hreyfanleika á Norðurlöndunum. Því er nauðsynlegt að vinna enn betur að því að afnema landamærahindranir.

Mikilvægt er að ríkin sjálf veiti afnámi landamærahindrana pólitískan forgang. Ráðherranefndin mun því gegna lykilhlutverki þegar leitað er raunhæfra lausna á þessum vanda.

Skrifstofa Norrænu ráðherranefndarinnar vill efla starf sitt til að fjarlægja landamærahindranir, þannig að unnt verði að leggja greinargóðar og raunhæfar tillögur að afnámi landamærahindrana á borð forsætisráðherranna á ári hverju.

Markaðssetning

Norðurlöndin hafa vakið athygli fyrir mikla notkun á endurnýjanlegri orku, orkuskilvirkni og umhverfisvernd. Ríkin þurfa að markaðssetja þessi styrkleikasvið í sameiningu til þess að kynna öðrum þjóðum leiðir til þess að efla umhverfissvæna tækni.

Norrænu ríkin eru komin langt á veg í samstarfi um æðri menntun og mótun norræns rannsókna- og nýsköpunarsvæðis, NORIA. Kraftmikla kynningu þarf til þess að sá markaður laði að sér alþjóðlegt hæfileikafólk, vísindamenn og fyrirtæki.

Á heimssýningunni í Shanghai 2010 gefst tækifæri til að markaðssetja Norðurlöndin á Asíumarkaði á fjölmörgum sviðum. Búast má við gífurlegu framboði og því mun samnorrænt markaðssetningarátak auka á sýnileika þjóðanna.

Norrænt hnattvæðingarmálþing

Ástæða er til að norrænu forsætisráðherrarnir og fulltrúar t.d. atvinnulífs, vísinda, stjórnmála og félagasamtaka hittist árlega frá árinu 2008 til þess að leita samnorrænna svara við áskorunum hnattvæðingarinnar.

Eftirfylgni og fjármögnun

Allt veltur á því að þær ákvarðanir sem nú eru teknar verði að raunveruleika og skili góðum árangri. Umsjón með framkvæmd þeirra verði í höndum norrænu samstarfsráðherranna með aðkomu annarra ráðherranefnda sem málin varða. Margar tillögurnar ná til fleiri en eins samstarfssviðs og þarf því að samræma samstarf tveggja eða fleiri ráðherranefnda. Þetta á ekki síst við um rannsókna- og nýsköpunarsvið og umhverfis- og orkumálasvið. Gert er ráð fyrir að flestum tillögum verði hrint í framkvæmd innan vébanda norrænna stofnana á viðeigandi sviðum.

Fyrsta skýrslan verði lögð fram á þingi Norðurlandaráðs í Ósló 31. október – 1. nóvember, þar sem hægt verður að greina frá árangri starfsins. Á

sumarfundir forsætisráðherranna 2008 verði lögð fram ítarlega skýrsla um framvindu starfsins og teknar ákvarðanir um fleiri áherslusvið í hnattvæðingarstarfinu.

60 milljónum DKK af fjárlögum Norrænu ráðherranefndarinnar 2008 verði varið til fjármögnunar á hnattvæðingarstarfinu. Auk norrænnar fjármögnunar eru fjárframlög frá ríkjunum sjálfum forsendur þess að hægt verði að framkvæmda tillögurnar af fullum krafti.

1. Loftslagsmál, umhverfismál og orkumál

Áskoranir í umhverfis- og orkumálum vegna loftslagsbreytinga eru að miklu leyti til komnar af völdum hnattvæðingar. Styrkleikasvið Norðurlandanna í orku-, loftslags- og umhverfismálum eru mörg og því geta ríkin hæglega starfað saman að því að efla stöðu sína í hnattvæddum heimi. Margar ráðherranefndir eru þegar farnar að fjalla um loftslags- og orkumál og ber að efla það samstarf enn frekar.

Verkefni í loftslagsmálum eru tvíþætt: draga þarf úr losun gróðurhúslofttegunda á sama tíma og orkuþörfin eykst. Í norrænu samstarfi er hægt að bregðast við þessari alvarlegu áskorun með því að þróa ódýrari orkutækni til að draga úr losuninni, t.d. í orkuveitu og flutningum. Þær lausnir geta fleytt sjálfbærri þróun fram á við. Þær geta líka auðveldað norrænum samfélögum að aðlagast breyttu loftslagi og skapað ný atvinnutækifæri á Norðurlöndum.

Loftslagsmál eru hnattræn í eðli sínu og því ber að leysa þau í breiðu alþjóðastarfi. Norrænt samstarf getur haft jákvæð áhrif á alþjóðlegar samningaviðræður um nýja loftslagssamninginn sem nú eru hafnar.

1.1 Hlutverk Norðurlandanna í alþjóðlegum loftslagsviðræðum

Metnaðarfull markmið og framtíðarsýn einkenna viðleitni norrænu ríkjanna til að draga úr losun gróðurhúslofttegunda og tryggja stöðugt og sjálfbært orkuframboð. Danir, Finnar og Svíar stefna að sameiginlegum markmiðum ESB í loftslagsmálum en þau fela í sér 20 % minnkun á losun gróðurhúslofttegunda fyrir 2020, óháð því hvað önnur ríki gera. Markmið ESB verður hækkað í 30 % ef önnur ríki samþykkja að skuldbinda sig á sama hátt. Norðmenn eru skuldbundnir samkvæmt Kýótó-bókuninni að minnka losun um 10 % á fyrsta tímabilinu (2008 – 2012), draga úr hnattrænni losun sem nemur 30 % af losun Norðmanna árið 1990 og að jafna kolefnislosun fyrir árið 2050. Markmið Íslendinga er að minnka losun um 50 – 75 % fyrir 2050.

Með þessi metnaðarfullu markmið að leiðarljósi geta Norðurlandapjóðin hleypt krafti í samningaviðræðurnar um nýja hnattræna loftslagssamninginn sem ganga á í gildi 2012. Þess er vænst að samningsviðræðunum ljúki á leiðtogafundi Loftslagssamningsins í Kaupmannahöfn 2009 (þar sem aðilar Kýótó-bókunarinnar og rammisamnings Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar (UNFCCC) funda í boði Dana).

Norrænu ríkjunum ber að taka höndum saman um að stuðla að góðum árangri viðræðnanna:

- Í norrænu samstarfi um loftslags- og orkumál ber að leiða helstu sérfræðinga Norðurlandanna saman í hringborðsumræður. Markmiðið er að ræða málefni sem fjallað er um í samningaviðræðunum, t.d. hvernig byrðinni er deilt (*burden sharing*), sveigjanleikareglur og aðlögunarreglur.
- Kanna þarf leiðir til að fá stærstu ríki heims, t.d. BNA og Kína, til að undirrita samninginn eftir 2012, og hvetja til nánari samræðna milli þessara ríkja um þau málefni.

1.2 Loftslagsbreytingar, umhverfismál og samfélagið

Búist er við að loftslagsbreytingar hafi mikil áhrif á norræna náttúru og auðlindir, ekki síst á Norðurskauti. Þetta krefst mikillar aðlögunarhæfni í frumatvinnugreinum Norðurlandanna. Ekki er vitað nóg um hvaða breytinga sé von á eða hvernig atvinnulífið getur aðlagast sig þeim. Þá má búast við að stórauvin líforkunotkun feli í sér nýjar kröfur til lífmassaframleiðslu og þróunar á nýjum framleiðsluferfum. Það getur haft áhrif á matvöruframleiðslu og iðnað sem háður er lífrænum auðlindum, ekki síst í skógariðnaði. Loftslagsbreytingarnar munu reynast afdrifaríkastar á

Norðurskauti og hafsvæðum þar um kring. Því verður nauðsynlegt að vakta þetta svæði og þróa stjórnunarkerfi fyrir náttúruauðlindir á Norðurskauti.

Í ljósi þessa ber að hefja samstarf um að eftirfarandi:

- að rannsaka áhrif á frumatvinnugreinar, hafsstrauma, lífríki sjávar og sjávarbyggðir,
- að varpa ljósi á afleiðingar aukinnar líforkuframleiðslu fyrir atvinnulíf, líffræðilega fjölbreytni og landslag og
- að kanna þörf á samnorrænum rannsóknum og vöktunum á Norðurskauti og hafinu þar um kring.

1.3 Nýjar lausnir í orkumálum

Samkeppnisstaða Norðurlandanna er sterk á mörgum sviðum, t.d. varðandi orkuskilvirkni, sólarorku, jarðhitaorku, efnarafala, vetni, líforku, lífrænt eldsneyti (einkum annarrar kynslóðar tækni), vindorkuver og CCS-tækni (binding og geymsla kolefnis). Eigi Norðurlöndin að vera leiðandi í þessari tækniþróun er brýnt að verja miklu í rannsóknir og nýsköpun. Mikilvægt er að ýta viðamiklum tilraunaverkefnum úr vör til þess að hægt sé að sýna hvernig tæknin virkar í reynd og láta reyna á hvort hún sé arðbær.

Því þurfa norrænu ríkin að hefjast handa við að meta möguleiki tækninnar og velja það sem hæfir best í nánunorrænu samstarfi og þróa má í sameiginlega rannsókn-, þróunar- og tilraunaáætlun sem fjármögnuð verður af ríkjunum sjálfum. Í byrjun er lagt til eftirfarandi:

- Annarrar kynslóðar lífrænt eldsneyti í flutningum

Kortleggja aðgerðir og áætlanir norrænu ríkjanna um þróun tækni við framleiðslu á annarrar kynslóðar lífrænu eldsnýti í flutningum. Markmiðið er að efla norrænt samstarf um lífrænt eldsneyti og auka samvirkni á milli rannsókn-, þróunar- og tilraunaáætlana ríkjanna.

- Orkuskilvirkni

Enn eru margir ónýttir möguleikar á að auka orkuskilvirkni á Norðurlöndum og ódýrasta aðferðin til að draga úr losun gróðurhúslofttegunda er orkusparandi. Í slíku samstarfi mætti þróa stjórnunartæki og leiðir til þess að hvetja þá aðila sem áhrif hafa á orkuskilvirkni til þess að nota nýjustu tækni á þessu sviði.

- Binding og geymsla koltvísýrings

Búist er við að olía, gas og kol gegni áfram mikilvægu hlutverki í orkuframboði á næstu áratugum. Þróun á bindingu og geymslu koltvísýrings er því mjög mikilvæg. Kortleggja þarf rannsóknir á þessu sviði og semja tillögur að samnorrænum rannsóknarverkefnum. Í ljósi þess að mörg einkarekin fyrirtæki standa að þróun á CCS-tækni ber að leggja áherslu á að þróa samstarf opinberra aðila og einkaaðila (PPP).

- Djúpboranir – jarðhitaorka

Djúpboranir eiga eftir að skapa fjárhagslegar forsendur fyrir nýtingu jarðhita í mörgum löndum. Því ber að koma á samstarfi um djúpboranir til þess að þróa norræna lykilhæfni á þessu sviði. Atvinnulífið tekur mikinn þátt í djúpbörunum og því ber að leggja áherslu á að þróa samstarf hins opinbera og einkaaðila á þessu sviði.

- Reglugerðir

Norræn raforkumaður er dæmi um árangursríkt norrænt samstarf en þó hefur ekki enn tekist að koma algjörrri samræmingu á. Samræma þarf norrænan raforkumarkað enn frekar ef takast á að skapa landamæralausan, skilvirkan og sjálfbæran raforkumarkað sem annar eftirspurn.

Aukin notkun á lífrænu eldsneyti, einkum til flutninga á vegum, getur kallað á samræmingu á reglum landanna og að þróaðar verði leiðir til að hvetja til framleiðslu og notkunar á lífrænu eldsneyti.

2. Þekking og nýsköpun

Hnattvæðing felur í sér alþjóðavæðingu rannsókna og menntunar og aukna samkeppni um hæfileikafólk og mikilvæga nýsköpun. Norðurlöndin þurfa því að nýta styrkleikasvið sín betur, efla samkeppnishæfni og axla hnattræna ábyrgð.

2.1 Samræming og samráð um áætlanagerðir ríkjanna

Efla þarf og hvetja til aðgerða til þess að skapa framsækinn innri markað þekkingar og nýsköpunar á Norðurlöndum. Ástæða er til að samhæfa nokkur valin rannsókna- og þróunarverkefni og nýsköpunarverkefni ríkjanna á grundvelli norrænna styrkleikasviða og þarfa þjóðfélagsins, og leggja meiri áherslu á sameiginlega áætlanagerð sem snerta rannsóknaverkefni í einstaka ríkjunum. Þá geta norrænu ríkin tekið næsta skref við mótun norræns rannsókna- og nýsköpunarsvæðis, NORIA. Svæðið þarf að laða að sér alþjóðlegt hæfileikafólk, vísindamenn og fyrirtæki. Þannig er stuðlað að þátttöku einkageirans í rannsókna- og þróunarstarfi, að því að fá umheiminn með til leiks og auðkenna Norðurlöndin í heiminum. Setja þarf raunhæf markmið við samhæfingu og sameiginlegar áætlanagerðir varðandi aðgerðir í ríkjunum.

Vinna þarf tillögur að viðamiklum verkefnum þar sem lögð er áhersla á að samþætta starfsemi á fleiri samstarfssviðum og nýta norræna hæfni til þess að gera Norðurlöndin að fremsta markaði rannsókna og nýsköpunar á þessum sviðum.

2.2 Aukin nytsemi og árangur norrænnar þátttöku í rammaáætlunum ESB

Til þess að þróa Norðurlöndin enn frekar sem framsækið þekkingarsvæði í Evrópu þurfa norrænu ríkin að auka nytsemi og árangur af sjöundu rammaáætluninni og nýju rammaáætlun ESB um samkeppnishæfni og nýsköpun (CIP). Þetta gefur haft ný framtaksverkefni í för með sér og veitt Norðurlandabjóðunum forystuhlutverk innan vébanda ESB. Hlutdeild Norðurlandanna í fjárfestingum ESB í rannsóknum og nýsköpun getur vaxið og orðið til þess að aðgengi að mikilvægri rannsókna- og nýsköpunaraðstöðu verði staðsett á Norðurlöndum. Efla þarf norræna rannsókna- og nýsköpunarsvæðið NORIA þannig að það verði samþættur liður í evrópska rannsókna- og nýsköpunarsvæðinu ERIA.

2.3 Fjármögnunarsjóðir ríkjanna hleypi að samnorrænum verkefnum

Eigi Norðurlöndin að laða að sér fjárfesta frá öðrum heimslutum þarf að skapa skilvirkan samnorrænan markað fyrir áhættufjármagn. Því þurfa norrænu ríkin að stuðla að því að fjármögnunarsjóðir í ríkjunum fjárfesti í samnorrænum verkefnum. Auk þess ber að efla fjármögnun norrænnar nýsköpunar, t.d. með sameiginlegum norrænum áhættufjármagnssjóði í tengslum við þá sjóði sem fyrir eru í ríkjunum.

2.4 Efldir háskólar og aukið þekkingarflæði milli háskóla og atvinnulífs

Til þess að efla háskólana og auka þekkingarflæði milli háskóla og atvinnulífs þarf skilvirk tengslanet. Þar má styðjast við áætlun um norrænt meistaranám og nýja doktorsnámsáætlun í næringarfræði og auka samvirkni á milli framtaksverkefna í norrænum öndvegissetrum, norræna meistaranámsins og tengslaneta.

2.5 Norrænt nýsköpunarumhverfi verði eft

Til þess að auka samkeppnishæfni fyrirtækja þarf norrænt nýsköpunarumhverfi að vera eins öflugt og kostur er. Því þurfa norrænu ríkin að taka höndum saman um að greiða veg fyrirtækjaklasa, hvort sem þeir eru innan einstakra ríkja eða í fleiri löndum. Þannig má leiða saman þekkingu,

hæfni og sköpun sem byggð er á reynslu Svía (VINNVÄXT), Norðmanna (Center of Expertise), Finna (fyrirtækjaklasar í heimalandinu) og Dana (svæðisbundnir fyrirtækjaklassar í einstökum atvinnugreinum).

Skapa þarf norræna nýsköpunarsmiðju í sýndarumhverfi – Innovation Lab - þar sem fyrirtæki og vísindamenn þróa nýjar leiðir til þess að fyrirtæki tileinki sér neytendastýrða nýsköpun. Norrænt Innovation Lab gerir þjóðunum kleift að bera saman reynslu sína og laða að sér fyrirtæki og leiðandi erlenda sérfræðinga á þessu sviði. Á sama tíma er ástæða til að þróa sterka norræna hæfni á þessu sviði, skapa sameiginleg verkfæri og námsáætlanir fyrir fyrirtæki, yfirvöld og stofnanir til þess að auðvelda þeim að tileinka sér neytendastýrða nýsköpun.

2.6 Norræn grænbók um skapandi iðnað

Nú er hafið norrænt samstarf um að kortleggja forsendur fyrir skapandi iðnað. Samstarf þarf að efla með „Norrænni grænbók um skapandi iðnað“. Í úttektinni verði lagðar fram tillögur um samnorrænar aðgerðir sem tryggja að Norðurlönd verði forystusvæði á þessu sviði.

2.7 Góð menntun öllum ungmennum til handa

Allt æskufólk á Norðurlöndunum á að hafa tækifæri á góðri menntun, þar sem þau eru hvött til að sköpunar, rannsókna og frumkvöðlastarfs. Algjört forgangsatriði er að öll ungmenni á Norðurlöndum fái góða menntun. Því þurfa norrænu ríkin að taka höndum saman um að ná því markmiði að fleiri ungmenni haldi áfram námi að loknu grunnskólanámi. Þetta á einkum við um verkmenntun. Annarrar og þriðju kynslóðar nýbúar eiga sérstaklega á hættu að flosna upp úr skóla. Ástæða er til að bjóða atvinnulífínu, opinberum stofnunum og aðilum vinnumarkaðarins að taka þátt í samstarfi um þessi mál. Þá þarf norrænar aðgerðir til að hvetja unga vísindamenn og frumkvöðla.

2.8 Loftslags-, umhverfis- og orkurannsóknir

Allar rannsóknir í loftslags-, umhverfis- og orkumálum þarf að samhæfa með fjármögnunaraðilum í hverju ríki sem og norrænum aðilum. Áhersla verði lögð á hagnýtar rannsóknir en auk þess skipulegar rannsóknir og grunnrannsóknir til lengri tíma. Nú er hafin þekkingargreining í loftslagsrannsóknnum á Norðurskauti þar sem teknar verða ákvarðanir um þörf á samræmdum norrænum rannsóknum um afleiðingar loftslagsbreytinga og aðlögunarþörf á Norðurlöndum. Einnig verður nauðsynlegt að gera úttekt á samræmingu og sameiginlegri áætlanagerð um langtímagrunnrannsóknir til þess að auka sjálfbærni í loftslags-, umhverfis- og orkumálum. Það þarf að vega og meta hvort halda eigi áfram norrænum loftslags- og umhverfisrannsóknum sem nú fara fram á norræna öndvegissetrinu Global Change (Hnattrænar breytingar).

2.9 Norræn styrkleikasvið

Skrifstofa Norrænu ráðherranefndarinnar hyggst kortleggja styrkaleikasvið Norðurlandanna á sviði rannsókna og nýsköpunar.

Varðandi rannsóknir þá vill Norræna ráðherranefndin bjóða rannsóknarstofnunum sem fjármagnaðar eru í ríkjunum til viðræðna um framkvæmd og skipulag rannsókna og hvernig fjármögnunaraðilar geta tekið þátt í frekari þróun þeirra.

3. Afnáám landamærahindrana

Norrænn innri markaður er ekki enn orðinn að veruleika og bitnar það á samkeppnishæfni og efnahagsþróun á Norðurlöndum. Nauðsynlegt að ryðja frekari landamærahindrunum úr vegi til þess að nýta megi sameiginlegar auðlindir Norðurlandanna til fulls, þ.e. vinnuafli, þekkingu, nýsköpun og skipuleg tengslanet. Því ber að stórefla norrænt starf varðandi afnáám landamærahindrana.

Setja þarf skýr og mælanleg markmið í norrænu landamærastarfi, til lengri og skemmri tíma. Til dæmis geta forsætisráðherrarnir á ári hverju ákveðið sértækar aðgerðir þar að lútandi á einu eða fleiri sviðum.

Mikilvægt er að veita landamærastarfinu mikinn pólitískan forgang á öllum Norðurlöndunum. Ráðherranefndirnar á þar til teknum sviðum gegna því lykilhlutverki þegar leitað er raunhæfra úrlausna.

Ríkin verða að undirstrika mikilvægi þess að afnema landamærahindranir í fyrirskipunum til yfirvalda og stofnana, enda gegna þær oft mikilvægu hlutverki við afnáám landamærahindrana.

Eigi raunhæfur árangur að nást við afnáám landamærahindrana er mikilvægt að byggja ákvarðanir á traustum grunni þar sem gerð er grein fyrir landamærahindrunum og lagðar fram tillögur til úrlausnar. Skrifstofa Norrænu ráðherranefndarinnar þarf því að beina kröftum sínum enn frekar að landamærahindrunum til þess að hægt verði að leggja fram greinargóðar og raunhæfar úrlausnartillögur á borð forsætisráðherranna á ári hverju.

Norðurlöndum þurfa að taka höndum saman um að þróa SOLVIT-stöðvar ESB (net til úrlausnar vandamála á innri markaði) svo úr verði SOLVIT+.

4. Markaðssetning á Norðurlöndum

Í harðnandi samkeppni í hnattvæddum heimi verður æ mikilvægara að svæði heims geti laðað að sér þekkingu, fjármagn og mannauð. Stjórnvöld allra norrænu ríkjanna taka virkan þátt í markaðssetningu landa sinna. Á sumum sviðum er þó æskilegt að markaðssetja samnorræn styrkleikasvið og hæfni í sameiningu. Norðurlöndin eru lítil í hnattrænu samhengi og fjarlægjar þjóðir líta oft á Norðurlönd sem einn markað. Í hnattvæðingarstarfinu er því ástæða til að leggja áherslu á sameiginlega markaðssetningu, t.d. í Norður-Ameríku og Asíu. Samnorrænar aðgerðir í þessum heimshlutum geta verið áhrifameiri en þegar ríkin eru að bauka hvert í sínu horni.

Í hnattvæðingarstarfinu er við hæfi að Norðurlöndin markaðssetji sig á eftirfarandi sviðum:

4.1 Loftslagmál, umhverfismál og orkumál

Norðurlöndin hafa vakið athygli fyrir mikla notkun á endurnýjanlegri orku, orkuskilvirkni og umhverfisvernd. Þessi styrkleikasvið geta norrænu ríkin markaðssett sameiginlega, m.a. til þess að styðja við norrænt atvinnulíf en einnig til að kynna umheiminum hvernig hægt er að efla umhverfisvæna tækni.

- Markaðssetningarnet

Æskilegt er að norræn umhverfis- og orkumálayfirvöld myndi með sér tengslanet starfsmanna sem yrði sameiginlegur vettvangur fyrir markaðssetningu á Norðurlöndum, t.d. þar sem rædd yrði samhæfing aðgerða til þess að örva útflutning og samræming heimsóknna erlendra sendinefnda.

- Markaðssetning á norður-amerískum markaði

Í samnorrænni markaðssetningu á norður-amerískum markaði verði Norðurlöndin kynnt sem forystusvæði í umhverfis- og orkutækni. Markaðssetningin verði gerð í nánú samstarfi við sendiráð og ræðismannaskrifstofur norrænu ríkjanna í BNA og Kanada. Hún beinist aðallega að amerískum fyrirtækjum og fjárfestum og þeim kynntar norrænar lausnir og fjárfestingartækifæri á Norðurlöndum.

- Norræn orkusýning á leiðtogafundi um Loftslagssamninginn í Kaupmannahöfn 2009

Í tengslum við leiðtogafundinn standi norrænu ríkin að norrænni sýningu á nýrri orkutækni og sjálfbærum orkukerfum. Markmiðið er að kynna Norðurlönd sem brautryðjendur og gefa fyrirtækjum kost á að sýna orkulausnir sínar.

4.2 Rannsóknir og nýsköpun

Norrænu ríkin eru langt á veg komin í samstarfi um æðri menntun og mótun norræns rannsóknar- og nýsköpunarsvæðis, NORIA. Eigi slíkur markaður að geta laðað að sér hæfileikafólk, vísindamenn og fyrirtæki þarf að grípa til raunhæfrar markaðssetningar. Hún verði framkvæmd í eins nánú samráði við aðgerðir hvers ríkis fyrir sig og kostur er.

4.3 Heimssýningin 2010

Yfirskrift heimsýningarinnar árið 2010 í Shanghai er „Betri borg, betra líf“ (Better City, Better Life). Ráðgert er að kynna norræna reynslu, þekkingu og lausnir í tengslum við þetta þema á heimssýningunni. Því verður þannig til hagað að norrænu ríkin finna sér hentugt samstarfs- og samhæfingarform til þess að stuðla að eins miklum sýnileika og hægt er með skilvirkum lausnum við undirbúning og framkvæmd heimssýningarinnar.

4.4 Markaðssetning á Norðurlöndum sem miðstöð skapandi iðnaðar

Hlutur skapandi iðnaðar í hnattrænu efnahagslífi fer sívaxandi. Hér eru norrænu ríkin framarlega í flokki og því eiga Norðurlöndin góðar líkur á að verða eitt atkvæðamesta svæði heims á þessu sviði. Norrænu ríkin munu starfa saman að því að markaðssetja skapandi iðnað á Norðurlöndum.

- Markaðssetning á norrænum tölvuleikjum

Norræn tölvuleikjaiðnaður er dæmi um nýjan skapandi iðnað sem getur sett Norðurlöndin á heimskortið. Hönnun og þróun tölvuleikja er fjölmiðlunargrein í örum vexti um heim allan. Í dag eru tölvuleikir einn helsti fjölmiðill barna og unglinga á Norðurlöndum og á norrænum vettvangi er áhugi á að tryggja aðgengi að gæðatölvuleikjum með greinilegu norrænu ívafi. Auka þarf markaðssetningu á norrænum tölvuleikjaiðnaði og norrænum gæðaleikjum.

5. Norrænt hnattvæðingarmálþing

Áhrifa hnattvæðingar gæti á öllum sviðum samfélagsins og því er mikilvægt að vekja breiða þjóðfélagsumræðu til þess að leita svara við áskorunum hnattvæðingarinnar. Þá er ástæða til að halda norrænt hnattvæðingarmálþing á ári hverju til þess að skapa norrænu hnattvæðingarstarfi kjölfestu og tryggja samþykki stjórnmalamanna, atvinnulífs og almennings.

Hnattvæðingarmálþingið gegni ráðgjafarhlutverki fyrir norrænu forsætisráðherrana, Norrænu ráðherranefndina og Norðurlandaráð og getur það því verið vettvangur fyrir samnorræna pólitíska afstöðu til hnattvæðingar.

Þar munu hundruðir áberandi einstaklinga í atvinnulífi, rannsóknum, stjórnámum og félagasamtökum ræða við forsætisráðherrana um hvaða norrænna aðgerða sé þörf til þess að standa vörð um norræna samkeppnishæfni út frá hnattvæðingarsjónarmiði. Þátttakendur verða valdir með þema fundarins í huga.

Aðalhlutverk norræna hnattvæðingarmálþingsins verður að:

- Að laða fram hugmyndir að norrænum hnattvæðingaraðgerðum.
- Að meta styrki og veikleika Norðurlanda skv. „hnattvæðingarmælistiku“, og leggja til aðgerðir til þess að bæta stöðu ríkjanna.
- Að kanna á hvaða sviðum Norðurlöndum hafi forskot og hafi lausnir fram að færa.
- Að kjölfesta norrænt starf meðal almennings, í atvinnulífi og þjóðfélaginu almennt og efla þannig ímynd Norðurlandanna.

Á málþinginu verði valin þemu í brennidepli. Efnisval ákvarðast af því sem komið hefur fram á sumarfundi forsætisráðherranna og í samráði við Norðurlandaráð. Hugsanleg þemu sem verið hafa til umræðu í hnattvæðingarferlinu eru t.d.: norrænn vinnumarkaður, norræna velferðarlíkanið, heilbrigðismál, samhengi mataræðis og heilsu, lýðfræðileg þróun, jafnréttismál og mansal.

Undirbúningur hnattvæðingarmálþingsins byggist á vandaðri og þverfaglegri greiningu á forgangssviðum. Í því felst m.a. að undirbúa vísindalega greiningu á ógnum og tækifærum hnattvæðingar.

Gert er ráð fyrir að formennskulandið gegni lykilhlutverki við undirbúning málþingsins, og verði það fyrsta haldið í febrúar 2008. Því verður fylgt eftir með ákvarðanatöku á sumarfundi forsætisráðherranna. Niðurstöðum málþingsins verður miðlað til almennings og atvinnulífs á Norðurlöndum til þess að tryggja að norrænt hnattvæðingarstarf fái góða kjölfestu.

6. Eftirfylgni og fjármögnun

Í byrjun þessa mikilvæga ferlis norræns hnattvæðingarstarfs er sjónum beint að fáum en mikilvægum sviðum. Áhersla verður lögð á loftslagsmál, umhverfismál, rannsóknir, menntun, nýsköpun og afnám landamærahindrana. Þróun á þessum sviðum er forsenda þess að Norðurlönd haldi stöðu sinni sem eitt forystusvæða heims. Þetta þýðir ekki að önnur samstarfssvið séu síður mikilvæg heldur verður að leggja áherslu á fáein svið til þess að tryggja að norræna hnattvæðingarferlið verði öflugt.

Allt veltur á því að ákvörðunum sem nú eru teknar verði ýtt úr vör og að þær skili góðum árangri. Umsjón með framkvæmd þeirra verði í höndum norrænu samstarfsráðherranna með aðkomu annarra ráðherranefnda sem málin varða. Þar sem margar tillögur ná til fleiri en eins samstarfssviðs þarf að samhæfa samstarf tveggja eða fleiri ráðherranefnda. Þetta á ekki síst við um rannsókn- og nýsköpunarsvið og umhverfis- og orkumálasvið. Gert er ráð fyrir að flestum tillögum verði hrint í framkvæmd innan vébanda norrænna stofnana á viðeigandi sviðum.

Fyrsta skýrslan verði lögð fram á þingi Norðurlandaráðs í Ósló 31. október – 1. nóvember, þar sem hægt verður að kynna fyrstu niðurstöður. Á sumarfundi forsætisráðherranna 2008 verði lögð fram ítarlega skýrsla um framvindu starfsins og tekin ákvörðun um fleiri áherslusvið í hnattvæðingarstarfinu.

Af fjárlögum Norrænu ráðherranefndarinnar 2008 verði 60 milljónum DKK varið til fjármögnunar á hnattvæðingarstarfinu. En til þess að hægt verði að framkvæma aðgerðirnar af fullum krafti er nauðsynlegt að fjárframlög frá ríkjunum komi til viðbótar samnorrænni fjármögnun.